

III.

Si quis negaverit, totum et integrum Christum omnium gratiarum fontem et auctorem sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur; anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem; anathema sit.

*Canones ejusdem Concilii Tridentini de Sacrificio Missæ. Sess. 22.
17. Septembr. 1562. sub Pio IV.*

I.

Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari; anathema sit.

II.

Si quis dixerit, illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes; aut non ordinasse, ut ipsi, aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum; anathema sit.

III.

Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, blasphemiam irrogari SS. Christi sacrificio in cruce peracto, per Missæ sacrificium, aut illi per hoc derogari; anathema sit.

V.

Si quis dixerit, imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit; anathema sit.

VI.

Si quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse; anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, ceremonias, vestes et externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quam officia pietatis; anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, Missas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas; anathema sit.

IX.

Si quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars Canonis et verba consecrationis proferuntur, damnandum esse; aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere; aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem; anathema sit.

CAPUT I.

DE EUCHARISTIE INSTITUTIONE.

Eucharistia Orthodoxis est *Sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini ad spiritualem animæ refecionem a Christo institutum*. In hujus sacramenti consideratione duo priore loco occurrunt; existentia ejusdem et institutio. Sed Eucharistiam esse novæ Legis sacramentum, nec A catholici abnuunt, etsi quoad alia sacramenti ejusdem a nobis dissentiant; constatque jam ex dictis de Sacram. in gen. Dissert. 1. cap. 1. et 3. Unde dissertationis præsentis ab Eucharistiæ institutione initium ducere visum est.

Christum pridie mortis suæ in ultima cœna Eucharistiam instituisse, indubium est ex Matth. 26., Marci 14., Lûc. 22. et 1. Cor. *Nocte, qua tradebatur*. At gravis est controversia, qua die Christus ultimam cœnam celebravit? cui causam dedit apparens Evangelistarum dissonantia. Tres modo laudati Evangelistæ *primam diem azymorum*, h. e. mensis *Nisan*, qui nostro respondet Martio, lunam sive diem decimam quartam, ad cujus vesperam prius pascha legale juxta præscriptum legis celebravit, assignant. Sed Joannes hoc factum ait *ante diem festum paschæ*. Unde cum dies festus paschæ sit etiam primus azymorum, consequi videtur, Christum ultimum pascha celebrasse, non luna decima quarta, sed decima tertia; eaque instituisse Eucharistiam. Hinc ad conciliandos inter se Evangelistas varii varia commenti sunt. Sed cum ea controversia de institutione Eucharistiæ connectatur cum altera, ut liquet, de ultimo Christi paschate, quo illud die peregerit? quædam ante præmittenda censui, unde dicendis major lux affulgeat.

ARTICULUS I.

PRÆNOTANDA AD PRÆSENTEM CONTROVERSIAM.

211. Pascha, id est, ex nativa vi nominis *transitus*, dictus est agnus ille, quem jam jam egressuri ex Ægypto Judæi jussi fuerant, ut neminem latet, immolare, unaque cum azymis, sive panibus sine fermento comedere, quod eodem tempore Deus, seu rectius ejus jussu angelus per universam Ægyptum transiens omnes Ægyptiorum primogenitos (Exod. 12.) illæsis Hebræis occiderit, in cujus rei et beneficii singularis memoriam, ut quotannis ab Hebræis agnus eodem ritu manducaretur, lege peculiari et perenni est imperatum, Exod. 12. 14. 24. et seqq. De quo

212. PRÆNOTANDUM I. Pascha hoc celebrari debuit ad vesperam decima quarta die mensis *Nisan*, qui primus erat mensium anni sacri apud Judæos. Constat Exod. 12., Num. 9. 2. et 3. *Faciant filii Israel phase in tempore suo, quarta decima die mensis hujus ad vesperam.*

213. II. Dies illa decima quarta ferme tota, hoc est, usque ad occasum solis profesta fuit juxta legem Moysis; quamvis, si quis ad consuetudinem attendere velit, credereque Rabbinis, feriata fuerit saltem a meridie.

214. III. Decima quinta die solemnitas azymorum fuit, quæ septem durabat diebus, scilicet usque ad vigesimam primam; ita tamen, ut ex his septem diebus prima tantum et ultima essent dies festi, Exod. 12. 16. *Dies prima erit sancta atque sollemnis, et dies septima, eadem festivitate venerabilis.* Etsi vero etiam agnus paschalis manducari deberet cum azymis; ipsa tamen festivitas azymorum distincta erat ab illa paschalis, inslita in memoriam beneficii alterius, cum Hebræi festinanter adeo, ipsis cogentibus Ægyptiis, egredi deberent ex Ægypto, ut, cum panes fermentari non possent, necesse haberent coquere azymos, Exod. 12. 39.

215. IV. Tres dierum differentiæ apud Hebræos distingui debent, naturales, artificiales, legales sive festivi. *Dies naturalis*, uti et apud nos, procurabat a media nocte ad mediam noctem: *artificialis* ab ortu solis ad occasum solis; hinc modo longior, modo brevior erat, prout sol oriebatur maturius, occidebat tardius. Hæc dies in quatuor partes distinguebatur, sive horas, quarum quaelibet complexa tres horas alias minores. Quatuor illæ horæ erant, prima, tertia, sexta, nona. *Prima* continebat illud tempus, quod fluit ab ortu solis usque ad nostram horam nonam; *tertia* ab hora nona nostra ad duodecimam; *sexta* a duodecima ad nostram tertiam; *nona* tandem a nostra tertia ad solis occasum fluebat. Eodem modo noctem quatuor in partes, ac horas dividebant; *prima* currebat ab occasu solis ad nostram nonam noctis; *tertia* ad duodecimam; *sexta* ad tertiam; *nona* ad ortum solis; quæ quatuor noctis partes etiam *vigiliæ* dicebantur. *Legalis* vel *festivus*, qui ut sacer, juxta legem celebrari debuit. De quo nunc plura.

216. V. Dies festi inchoabantur ab occasu solis, desinebantque in sequentem solis occasum, sive celebrabantur a vespera præcedentis diei ad vesperam diei sequentis, juxta illud Levit. 23. 32. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.* Quod vero hic de sabbatis dictum, de aliis quoque festis, saltem solemnioribus, debet intelligi; nam et ibid. festum expiationis *sabbatum requietionis* dicitur; cujus festi occasione de festis omnibus ab occasu solis celebrandis regula generalis sumpta est. Sola excipitur agni paschalis festivitas, quæ luna decima quarta ad vesperam peragebatur, et concurrebat cum initio festi azymorum; nec extendebatur ulterius. Hinc dum tota illa azymorum solemnitas aliquando in S. Scriptura sub nomine *paschæ* venit, sensu latiore, ac per figuram id fit, eo quod festum azymorum cum ipsa paschatis celebritate initium sumeret. Utrum vero, quod modo de initio et fine festorum diximus, etiam de diebus profestis vulgaribus debeat pariformiter accipi, eos æque a vespera diei præcedenti inchoari debuisse? sunt, qui controvertunt. Verum

217. VI. Omnes dies vulgares et profesti non ab occasu solis, sive a vespera, sed a media nocte apud Judæos ducebant initium. Operæ pretium est, hoc quibusdam fulcire argumentis. Igitur probatur hoc Prænotatum

1°. Levit. 23. 32. Lex peculiaris datur de inchoandis festis a vespera. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.* Sed ad quid hanc exceptionem faceret Moyses, aut hanc singularem legem ferret, si per se omnes a vespera dies inchoarentur? Novi igitur aliquid hic statuere voluit, nimirum hoc peculiare festis esse debere deinceps, ut sola hæc a præcedentis diei vespera inchoentur.

2°. Juxta Levit. 23. 27. festum solemne expiationis et jejunii incidebat in diem decimam mensis septimi. *Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus... affligetisque animas vestras in eo.* Sed dies festi, ut ex ante dictis constat, ex hoc ipso festo a vespera ducebant initium; ergo affligere se, jejunare incepissent Judæi post diem nonam exactam, si alii dies civiles et profesti etiam inchoari debuissent ab occasu solis ut dies festi. Atqui tamen etiam die nona jubentur Judæi affligere animas suas, Levit. 23. 32. *Et affligetis animas vestras die nono;* ergo dies nonus civilis, profestus, occasu solis non finiebatur, a quo incipiebat jejunium; ac proinde dies vulgaris, profestus, censebatur adhuc ultra solis occasum in noctem progredi.

3°. Joan. 1. 39. dicuntur Andreas, et alter venisse ad Christum hora decima, et postea mansisse apud illum die illo, h. e. pernoctasse: *Et apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima;* ergo nox consequens quoad aliquam saltem sui partem ad diem illum pertinebat.

4°. Matth. 12. 40. Christus a morte sua dicitur futurus *in corde terræ tribus diebus, et tribus noctibus;* sic enim ipse figuram Jonæ explicat; igitur in sepulcro jacere debuit per aliquam partem diei et noctis feriæ sextæ, sabbati, et, ut nos jam loquimur, Dominicæ; sed hoc equidem revera impletum fuit, si dies vulgares incipiant a media nocte; minime vero, si ab occasu solis; quia hoc casu ne per ullam partem noctis feriæ sextæ in sepulcro fuisset. Taceo id genus plura; quibus obstare non potest hodierna Judæorum consuetudo dies promiscue a vespera inchoantium; nihil enim

fundamenti ea in lege habet; cumque præterea ab excidio Hierosolymitano miseri erronee quam plurima novaverint; etiam hac in re defecisse a majoribus suis merito creduntur. Imo morem hunc omnes dies ordiendi a vespera mutuassee videntur ab Arabibus, ut plures fatentur ex adversariis: atqui tamen nec Arabes ita dies semper inchoarunt; sed ab eo solum tempore, a quo menses suos non a conjunctione lunæ cum sole, sed a primo lunæ apparentis conspectu duci voluerunt; hoc vero instituti novi est, ut observant Chronologi. Hæc interim, in præsentis quæstionis pertractandæ majorem intelligentiam et supplementum, præmittenda censui.

ARTICULUS II.

QUA DIE CHRISTUS EUCHARISTIAM INSTITUERIT?

218. *Præmitto.* Varia amplexi sunt systemata et interpretes et Theologi, ut propositam initio difficultatem vincerent.

1º. Nullum plane pascha Christum ante mortem celebrasse, olim Marcion asseruit, confutatus a S. EPIPHANIO HÆR. 42. Quam opinionem Græcorum plures sec. XI., quo hos inter et Latinos grave exarsit dissidium, et acris disputatio de azymo, vel fermentato ad Eucharistiam adhibendo, arripuerunt avide, ceu causæ suæ ac fermento magis faventem. Sec. XVI. autem primus e Latinis ejus opinionis patrocinium susceperat Nicol. de Villa-Gagnonis eques Rhodius; sed male ideo exceptus a SALMERONE, aliisque doctis viris. Nicolaum tamen e Latinis secuti quidam alii, præsertim P. BERNARD. AMICUS, Oratorii Berulliani presbyter, dictus vulgo *Lamy*, et eruditus CALMET.

2º. Græci plerique, quo fermentati usum tueantur, Christum uno die esum agni paschalis et ultimam cœnam anticipasse aiunt, ac Christum non feria sexta, sed quinta crucifixum esse.

3º. PAULUS BURGENSIS ex Judæo Christianus factus et episcopus, in cap. 26. Matth., et alter PAULUS MIDDELBURGENSIS, Sempronienensis episcopus, L. de recta Paschatis celebrandi ratione, cum aliis docent, Christum quidem eo anno, quo passus est, celebrasse pascha luna decima quarta ad secundam vesperam, h. e. in vespera feriæ quintæ, idque ex præscripto legis; non tamen Judæos, sed hos eo anno distulisse pascha in lunam decimam quintam ad vesperam, seu feriam sextam, idque ex decreto quodam Synagogæ veteris, ne duos festos consequentes haberent, sicut eo anno eveniebat; luna enim decima quinta, feria sexta, fuisset azymorum solemnitas, et die sequenti sabbatum.

4º. Alii duplex mensis initium ac neomeniam duplicem cum PEZRONIO distinguunt. Prima astronomica iis dicitur, ab ipso novilunio astronomico, seu planetarum solis et lunæ conjunctione. Altera apprens, sive numeranda a prima phasi lunæ, sive hujus apparitione sensibili. Unde inquirunt, duplicem proinde fuisse unamquamque mensis diem; sicque duplicem quoque decimam quartam, quarum utraque pascha immolari posset; Christum vero pascha ultimum celebrasse feria quinta, h. e. luna decima quarta astronomica; Judæorum alios feria sexta, id est, luna decima quarta apparente;

reipsa autem luna decima quinta. Rursus distinguunt alii cum HARDINO inter pascha Judæorum Hierosolymis celebrari solitum, et inter pascha Galilæorum et decem aliarum tribuum: Galilæos cum his juxta regulam *Badu* una die ante Judæos pascha celebrare solitos, si prima azymorum dies in feriam secundam, quartam, vel sextam incideret; ac quia anno morientis Christi incidebat in sextam feriam, ideo Christum, utpote in Galilæa educatum, cum discipulis suis in Galilæa natis manducasse pascha uno ante Judæos die. Alii iterum moti auctoritate CHRYSOSTOMI, homil. 84. (al. 83. in Matth. n. 2. (opp. t. 7. p. 200. A.), aiunt, Judæorum plebem manducasse pascha luna decima quarta exeunte, sive feria quinta nostra ad vesperam, et cum plebe Christum; sed principes sacerdotum et scribas, ut liberius sævire in Christum possent, distulisse pascha in sequentem diem, feriam sextam.

5º. Tandem communis est Latinorum cæterorum omnium sententia, Christum vere celebrasse pascha ultimum eodem cum Judæis omnibus die, luna decima quarta ad vesperam, h. e. feria quinta, juxta legem Exod. 12. 18. et Levit. 23. 5. *Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam, phase Domini est.* Ac quidem communis sententia hoc de luna decima quarta exeunte, feria quinta nostra expirante, intelligit. Divortium vero ab ea fecerunt ALOYSIUS Legionensis, et P. CALINUS e Societate nostra. Admittunt enim luna decima quarta Christum celebrasse pascha ad vesperam; sed ad vesperam ejus diei primam, itaque non luna decima quarta exeunte, sed ineunte, ac proinde luna decima tertia exeunte. Quippe a vespera, sive occasu solis cujusvis diei ducunt initium; ut adeo dies quælibet apud Judæos duas haberet vespas; prima vespera esset initium, altera finis. Nos præsentem controversiam sequentibus Conclusionibus enucleatum imus.

219. *Dico I.* Pascha ex præscripto legis a Judæis celebrari debuit mensis Nisan luna decima quarta, eaque exeunte, sive ad vesperam ejus secundam, quæ erat initium decimæ quintæ, et primæ azymorum.

Prob. I. Plura Scripturæ loca denuntiant, pascha celebrandum esse ad decimam quartam lunam, vel diem, et ad illius diei vesperam sive solis occasum; ex pluribus sufficiat illud Levit. 23. 5. *Mense primo, quarta decima mensis ad vesperam, phase Domini est.* Sed vespera diei decimæ quartæ ejus diei finem, non initium indicat; ergo. *Prob. min.* Verba illa: *quarta decima mensis ad vesperam*, illius diei exitum, non initium indicant, si dies decima quarta profesta tantum esset; et dies profesti apud Judæos non a vespera vel occasu solis initium sumerent, ut dies festi; sed a media nocte, ut modo apud nos, et olim Romanos; sic, ut profesti dies haberent unam tantum vesperam, qua nimirum ad finem vergebant: atqui 1º. omnium consensu dies decima quarta tantum profesta fuit; et 2º. dies profesti apud Judæos non ab occasu solis, sed media nocte sumebant initium; ut probatum est num. 217. Et certe ne unum extat tota in Scriptura exemplum, dies alios a festis distinctos, more dierum festorum, ab occasu solis initium sumere.

220. *Prob. II.* Ex lege de immolatione agni paschalis non manducabatur, nisi postquam esset immolatus; semper enim in Scriptura *immolatio* præmittitur, Exod. 12. 6. et alibi: atqui tantum immolabatur die decima quarta exeunte, h. e. post meridiem ante solis occasum; ergo et eadem decima